

OCHRONA PRZYRODY W POWIECIE GOŁDAPSKIM

Teren powiatu gołdapskiego pokryty jest siecią form ochrony przyrody, którymi są: park krajobrazowy, obszary chronionego krajobrazu, zespoły przyrodniczo- krajobrazowe, rezerwy przyrody, pomniki przyrody i obszary Natura 2000. Formy te są wzajemnie powiązane i częściowo pokrywają się ze sobą, np. większość rezerwatów przyrody położonych jest na terenie parku krajobrazowego, specjalny obszar ochrony siedlisk Puszcza Romincka pokrywa się z terenem parku krajobrazowego, obszary specjalnej ochrony ptaków Lasy Skaliskie i Puszcza Borecka częściowo pokrywają się ze specjalnymi obszarami ochrony siedlisk Niecka Skaliska i Ostoja Borecka. Ponadto tereny te zazębiają się z obszarami chronionego krajobrazu, których w powiecie gołdapskim jest aż sześć.

OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

Obszar chronionego krajobrazu - jest to wydzielone przestrzennie terytorium, obejmujące atrakcyjne krajobrazowo tereny o różnorodnych typach środowiska (zmienionych częściowo przez człowieka), objęte ochroną, pozwalającą zapewnić zachowanie stanu równowagi ekologicznej w środowisku przyrodniczym. Obszary te mogą pełnić rolę otulinową lub łącznikową parków narodowych i krajobrazowych.

1. ***OChK DOLINY GOŁDAPY I WĘGORAPY*** - o powierzchni ok. 30,5 tys. ha położony we wschodniej części powiatu gołdapskiego. Obszar obejmuje malownicze doliny rzek Gołdapy i Węgorapy.
2. ***OChK WZGÓRZ SZESKICH*** - o powierzchni ok. 12,5 tys. ha położony jest w centralnej części powiatu gołdapskiego. Na obszarze tym, na przestrzeni trzydziestu kilometrów ciągnie się pasmo wzgórz polodowcowych, z których największym wzniesieniem jest Szeska Góra (309 m n.p.m.).
3. ***OChK DOLINY BŁĘDZIANKI*** - o powierzchni prawie 6 ha położony jest w powiecie gołdapskim na terenie gmin: Gołdap i Dubeninki.
Obszar ten obejmuje doliny małych cieków wodnych i rzek (m.in. Błędzianka, Jarka), płynących w głęboko wyciętych korytach. Rzeźba terenu jest urozmaicona licznymi wzgórzami. Lasy tworzą niewielkie, rozproszone kompleksy. W krajobrazie występują tereny otwarte: pola uprawne, łąki, pastwiska.
4. ***OChK PUSZCZY ROMINCKIEJ*** - o powierzchni ponad 7,5 tys. ha położony jest w zachodniej części powiatu gołdapskiego na terenie gmin: Gołdap i Dubeninki.
Obszar ten to pas szerokości od 0,5 km do 5 km otaczający Puszcę Romincką od wschodu i południa. Zajmuje tereny otwarte, o urozmaiconej, polodowcowej rzeźbie terenu i dużych wysokościach względnych, użytkowane rolniczo. W krajobrazie obecne są jeziora: Czarne, Przerośl i Poblędzie oraz doliny malowniczych rzek: Jarki, Bludzi i Błędzianki.
5. ***OChK GRABOWO*** - o powierzchni ok. 3.8 tys. ha położony jest w powiecie gołdapskim na terenie gminy Gołdap. Obszar ten obejmuje malownicze tereny otaczające miejscowość Grabowo.
6. ***OChK PUSZCZY BORECKIEJ*** - o powierzchni prawie 23 tys. ha położony jest w południowej części powiatu gołdapskiego na terenie gminy Banie Mazurskie.
Około 12% powierzchni całej puszczy zajmują drzewostany liczące ponad 100 lat (najstarsze fragmenty mają około 150 lat) będące najcenniejszym składnikiem Puszczy Boreckiej. Te drzewostany, jeśli obfitują w nie usuwane, naturalnie obumierające i martwe drzewa, są jedynym siedliskiem dzięciołów: trójpalczastego i biało-grzbietowego. Oprócz tych dwóch gatunków, gniazduje tu znaczna liczba dzięciołów średnich, muchołówek białoszyich i orlików krzykliwych, co nadało temu obszarowi status ostoi ptaków o randze europejskiej.

ZESPOŁY PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWE

1. ***„GOŁDAPSKA STRUGA”*** - o powierzchni 183 ha, obejmuje dolinę potoku spływającego ze wschodnich zboczy Gołdapskiej Góry na odcinku 3 km, wraz z przyległym otoczeniem. Jar potoku, szczególnie w dolnym jego biegu zachował nadal nienaruszony naturalny charakter przełomowy. Dorodne drzewostany składają się w przeważającej mierze z dębu, lipy, klonu,

jesionu i wiązu górskiego. W runie występuje wiele rzadkich chronionych roślin zielnych, z których największą osobliwość stanowi parzydło leśne – gatunek rzadki i typowo górski. Bogaty świat ptaków reprezentowana jest przez dość silną populację błotniaka stawowego, pliszki żółtej oraz kilka gatunków dzięciołów i ptaków śpiewających.

2. **„Tatarska Góra”** - o powierzchni 575 ha, obejmuje obszar Tatarskiej Góry, która jest jednym z najwyższych wzniesień (307,8 m n.p.m.) w obrębie Szeskich Wzgórz na Pojezierzu Mazurskim. Bogato ukształtowaną rzeźbę terenu uzupełnia w partii podszczytowej niewielkie (7 ha) jezioro (silnie zarastające z zakwaszoną wodą) oraz otaczające je torfowisko (pow. 2 ha) z bogatą roślinnością torfowiskową, jak również zespoły łąkowe. Większość terenu porastają lasy grądowe złożone z drzewostanów z udziałem grabu, lipy i klonu, rzadziej jawora. Miejsca niższe porasta oles z olszą czarną i jesionem wyniosłym. Ponadto spotykane są tu grupy starych sosen i świerków. Duża ilość roślin reprezentuje szeroką gamę siedlisk, największą jednak osobliwość stanowi stanowisko tojada mocnego - gatunku typowego dla lasów górskich. Świat zwierzęcy terenu jest stosunkowo bogaty, reprezentowany przez liczne gatunki ssaków oraz ptaków, pośród której liczne są ptaki drapieżne, wodno- błotne i śpiewające.

PARK KRAJOBRAZOWY

„PARK KRAJOBRAZOWY PUSZCZY ROMINCKIEJ” - utworzony został w 1998 r. w celu ochrony wartości przyrodniczych, historycznych i kulturowych, krajobrazowych, a także rekreacyjnych określonego w nim obszaru. Położony na terenie gmin Gołdap i Dubeninki zajmuje powierzchnię ponad 14,5 tys. ha, zaś jego otulina (strefa ochronna) prawie 8 tys. ha. Siedziba Parku znajduje się w Żytkiejmach.

Puszcza Romincka rozciąga się pomiędzy jeziorem Gołdap, a miejscowością Żytkiejmy i przecięta jest granicą państwową. Z liczącego 37.000 ha obszaru puszczy niespełna 33% znajduje się w granicach Polski, pozostała część należy do Rosji.

Puszcza Romincka jest jedną z najbardziej interesujących krain w Polsce, głównie ze względu na swój dziki i surowy, miejscami przypominający tajgę wygląd. Najbogatsze walory przyrodnicze omawianych terenów stanowią niżej wymienione rezerwaty.

REZERWATY PRZYRODY

1. **„DZIKI KĄT”** – rezerwat leśny o powierzchni 34 ha chroniący typowo wykształcone fragmenty lasu, który zachował na tym obszarze charakter pierwotny; obejmuje fragment naturalnego boru sosnowo- świerkowego ze 140-160 letnimi drzewostanami; w skład rezerwatu wchodzi bór mieszany świeży, bór mieszany wilgotny, bór wilgotny i ols.
2. **„BOCZKI”** - rezerwat leśny o powierzchni prawie 110 ha, został utworzony w celu zachowania lasu mieszanego o charakterze pierwotnym.
3. **„MECHACZ WIELKI”** – rezerwat leśno-torfowiskowy o powierzchni prawie 150 ha, został utworzony dla ochrony torfowiska wysokiego wraz z okalającym je borem bagiennym; na obrzeżach występują również fragmenty olsu o charakterystycznej kępiastej strukturze.
4. **„CZERWONA STRUGA”** - rezerwat florystyczny o powierzchni 3,6 ha, obejmuje ok. 1,5 km fragment doliny strumienia, porośniętej łęgami, chroni stanowiska paprotnika - pióropusznika strusiego.
5. **„STRUGA ŻYTKIEJMSKA”** – największy rezerwat Puszczy Rominckiej, faunistyczno-florystyczny, o powierzchni prawie 467 ha, o urozmaiconej rzeźbie, obejmuje las i torfowisko w dolinie Żytkiejmskiej Strugi, chroni stanowiska rzadkich gatunków roślin i zwierząt.
6. **„UROCZYSKO KRAMNIK”** – rezerwat torfowiskowy o powierzchni ponad 75 ha, utworzony dla ochrony i zachowania stanowisk rzadkich i reliktowych gatunków roślin m. in. maliny moroszki, rosiczki okrągłolistnej, listery jajowatej, kukulki krwistej, grzyba sromotnika bezwstydnego i wielu innych gatunków.
7. **„TORFOWISKO NA Tatarskiej Górze”** – niewielki rezerwat o powierzchni prawie 2 ha (1,87 ha) obejmuje kompleks torfowisk przejściowych i wysokich wraz z małym jeziorkiem (silnie

zarastającym z zakwaszoną wodą). Chroni stanowiska turzycy skąpokwiatowej, rosiczki długolistnej oraz innych gatunków roślin chronionych.

8. „**CZARNÓWKO**” – najmłodszy rezerwat leśny o powierzchni 32 ha, ustanowiony w 2014 r. Ponad 2/3 powierzchni rezerwatu stanowi torfowisko. Chroni stanowiska manny litewskiej, turzycy skąpokwiatowej, turzycy szczupłej, turzycy życicowej, fiołka torfowego, listery sercowatej, widłaka wronca. Na terenie rezerwatu rośnie również pomnikowych rozmiarów świerk o obwodzie pnia 3,80 m.

POMNIKI PRZYRODY (42 sztuki)

GMINA GOŁDAP:	drzewa lub grupy drzew	21 szt.
	głazy lub grupy głazów narzutowych	4 szt.
GMINA DUBENINKI:	drzewa lub grupy drzew	10 szt.
	głazy narzutowe	4 szt.
GMINA BANIE MAZURSKIE:	głazy narzutowe	3 szt.

Wśród pomników przyrody na szczególną uwagę zasługuje ogromny dąb szypułkowy o obwodzie 401 cm znajdujący się na Placu Zwycięstwa w Gołdapi przy alejce spacerowej, aleja ponad 200 jarząbów szwedzkich przy drodze Błakaty - Stańczyki (gmina Dubeninki), gład „Angerapp” w miejscowości Skaliszkiejmy (gmina Banie Mazurskie) o obwodzie 1620 cm.

OBSZARY NATURA 2000

W powiecie gołdapskim znajduje się aż pięć ostoi: Puszcza Romincka, część Lasów Skaliskich i część Niecki Skaliskiej oraz niewielki fragment Puszczy Boreckiej i Ostoi Boreckiej. W Polsce sieć Natura 2000 pokrywa blisko 20% powierzchni kraju i składa się na nią 845 obszarów siedliskowych i 145 obszarów ptasich.

Puszcza Romincka

Ostoją o powierzchni prawie 14,8 tys. ha obejmuje polską część Puszczy Rominckiej wraz z otaczającymi ją terenami rolniczymi. Stwierdzono tu 9 rodzajów rzadkich siedlisk. Puszcza ma charakter bardzo żyznego lasu liściastego z dużą ilością terenów podmokłych, co wynika ze zróżnicowanej rzeźby terenu. Na wzniesieniach terenu występuje głównie wielogatunkowy las liściasty złożony z dębu szypułkowego, lipy drobnolistnej, grabu pospolitego, brzozy brodawkowatej, wiązu górskiego i klonu pospolitego z dużą domieszką świerka pospolitego tworząc gład subkontynentalny. Las ten jest wielopiętrowy i bardzo zróżnicowany, zarówno wiekowo i gatunkowo jak i przestrzennie. Można zauważyć warstwy roślin runa leśnego, w którym wczesną wiosną dominują zawilce gajowe, przylaszczki pospolite i miejscami płaty wonnego czosnku niedźwiedziego, piętro drugie złożone głównie z graba rosnącego pod koronami lip, dębów i klonów budujących zwarty okap. W dolinach, o ile nie są to oczka wodne lub większe zbiorniki występują siedliska bagienne, głównie olsy. Porastają je olcha czarna i jesion wyniosły. Inne wilgotne obniżenia terenu wypełnione są torfem i porasta je charakterystyczna dla Puszczy Rominckiej: borealna świerczyna na torfie i bory bagienne. Są to zbiorowiska leśne typowe dla dalekiej północy. Świadczą o tym pojedyncze stanowiska gatunków roślin charakterystycznych dla dalekiej północy jak malina morozka, brzoza niska czy manna litewska. Ta ostatnia jest wyjątkowa przez fakt istnienia w kraju tylko w jednym miejscu właśnie w Puszczy Rominckiej. Między innymi dla tej niepozornej trawy związanej z małymi nieckami powstałymi w wykrotach świerkowych utworzono rezerwat przyrody Czarnówko.

Torfowisko Mechacz Wielki to jedno z największych i najlepiej zachowanych torfowisk wysokich w Polsce. Jest to obszar dawnego jeziora, które od czasów epoki lodowcowej powolnie zamieniało się w torfowisko. Dziś w całości niecka wypełniła się torfem i zarosła lasem, lecz w części centralnej las ten przybiera formę karłowatą. Warunki do wzrostu drzew są tam najgorsze, jest tam najmniej substancji odżywczych, a podłoże stanowi kilku metrowa warstwa torfu nasączonego wodą

do tego stopnia, że mszyste podłoże faluje przy każdym kroku. W takich warunkach stuletnie sosny niewiele przekraczają wysokością dorosłego człowieka.

Puszcza Romincka, jej lasy i tereny otwarte oraz polany to miejsce występowania zwierząt. Za pana tych terenów bezsprzecznie uznaje się bobra, gatunek gryzonia w Polsce jeszcze nie wszędzie powszechny, lecz tu wszędybyłski. Swoją działalnością tworzy on wspaniałe siedliska dla ogromnej ilości zwierząt: owadów, płazów i gadów, ryb, ssaków i ptaków. Spiętrzając wodę tworzy siedliska dla kaczek, perkozka, kokoszki, kumaków nizinnych, traszek i szeregu innych. Obumierające drzewa tak cenne w lesie stają się siedliskiem występowania najrzadszych dzięciołów: białogrzbietego i trójpalczastego, owadów drążących korytarze w suchym drewnie, a także porostów, mchów i grzybów. Niedostępne obszary w zakamarkach pomiędzy bagiennymi lasami i rozlewiskami bobrów są miejscem gdzie w spokoju rozmnażają się, odchowują młode i polują rysie i wilki. Ptasim przedstawicielem Puszczy Rominckiej jest jarząbek, niewielki kurak przeważnie ukrywający się w gęstwinie świerków. Jest ich tu blisko tysiąc osobników i jest to ich jedna z głównych krajowych ostoi. W puszczy gniazduje liczna populacja żurawi oraz kilka par bocianów czarnych i kilkanaście par orlików krzykliwych. Wspomnieć należy również o jednej lub dwóch parach skrajnie nielicznych rybołówów, ptaków z rodziny jastrzębiowatych żywiących się wyłącznie rybami, na które polują w okolicznych jeziorach i stawach.

Lasy Skaliskie

Ostoja ptasia o powierzchni 12644,73 ha obejmująca lasy w Niecce Skaliskiej w dolinie Gołdapy i Węgorapy oraz otaczające je tereny rolnicze. Stwierdzono tu występowanie 27 chronionych i rzadkich gatunków ptaków. Lasy Skaliskie to średniej wielkości kompleks leśny położony w niecce w dolinie rzecznej, przez co w wielu miejscach ma charakter podmokły lub bagienny. Dominują tu bory sosnowe, lecz znaczny udział mają bagienne olsy i borealne świerczyny na torfie.

Bagno Minta to najniżej położony punkt Niecki Skaliskiej, zatorzony i dodatkowo podtopiony przez bobry. Jedno z niewielu miejsc gdzie nawet dla chcącego niemożliwym jest wejście ze względu na głębokie i zamulone rowy oraz powierzchnię torfowiska pokrytą cienkim kożuchem roślinności, która faluje przy każdym nastąpieniu i mogąca się zarwać pod ciężarem człowieka. Nie zarywa się natomiast pod ciężarem ptaków, a dokładniej tysięcy żurawi, które znajdują tu bezpieczny nocleg w okresie migracji. Corocznie od połowy sierpnia do końca września w okresie jesiennych przelotów na odpoczynek na Mincie lądują klucze żurawi lecących ze wschodu. Tak niedostępny bagienny obszar daje im gwarancję, że nikt w ciemnościach nie zakradnie się i nie zaatakuje śpiących ptaków. W szczytowych okresach migracji bywa tu nawet 3000 osobników. Obrzeża Minty to brzoźowe lasy bagienne i dalej sosnowe bory bagienne. W starych sosnach gniazdują w dziuplach najmniejsze sowy europy-sóweczki. Wielkością dorównują szpakowi, lecz drapieżnością przewyższają większość zwierząt. Potrafią bez problemu upolować ptaka większego od siebie i robią to w ciągu dnia. To jedna z niewielu polskich sów dziennych. Na szczycie jednej z sosen na obrzeżu Minty gniazdo założyły bieliki żywiące się rybami, na które polują w Gołdapie i Węgorapie. Stare lasy i obumierające drzewa to również wspaniałe siedlisko dzięciołów. Można tu spotkać dzięcioła: dużego, zielonosiwego, białogrzbietego, dzięciołka, średniego, czarnego, krętogłowa i sporadycznie najrzadszego trójpalczastego. Dzięcioły to gatunki wskaźnikowe mówiące o stanie lasu, stopniu jego naturalności i wartości przyrodniczej. Liczba gatunków stwierdzonych w na literówka Bagnie Minta i w jego okolicy sama mówi za siebie.

Otoczenie Lasów Skaliskich to tereny bardzo mało zaludnione i użytkowane głównie rolniczo. To te tereny są miejscem żerowania kilkunastu par orlików krzykliwych, trzmielojadów, myszołówów, kobuzów, kań rudych, błotniaków łąkowych i stawowych. Prawie każda łąka jest miejscem występowania derkaczy głośno derkoczących w czerwcowe i lipcowe noce. Są też miejscem odpoczynku i żerowiskiem dla setek żurawi, które noce spędzają na Bagnie Minta, a w ciągu dnia pożywiają się na niezaoranych jeszcze polach. Mogą im towarzyszyć stada czajek liczące ponad tysiąc osobników. Prawdziwy ptasi spektakl odbywa się jednak wczesną wiosną. Po roztopach na rozlewiskach w marcu i kwietniu pojawiają się setki gęsi zbożowych i białoczelnych, towarzyszą im stada łabędzi z trzech gatunków często liczące ponad sto osobników. Liczba żerujących na rozlewiskach kaczek, batalionów, czajek, mew i innych ptaków przekracza zwykle tysiące.

Niecka Skaliska

Ostoja siedliskowa pokrywająca 11385,72 ha. Stwierdzono tu 8 rodzajów rzadkich siedlisk. Kluczowe znaczenie Niecka Skaliska ma dla borealnych świerczyn na torfie, która występują tu na największych płatach spotykanych w Polsce i stanowi około 10% powierzchni lasów Niecki Skaliskiej.

W odległych czasach, w epoce lodowców ostatniego zlodowacenia ukształtowana została wielkich rozmiarów niecka. Masy lodu roztopiając się wypełniały nieckę wodą, rzeźbiły i kształtowały dzisiejszy krajobraz. Wody wypełniające rozległą dolinę utworzyły jezioro Skaliskie o powierzchni zbliżonej do dzisiejszych Śniardw. W pewnym momencie doszło do przerwania przez wody jeziora pasa wzgórz stanowiących naturalne obwałowanie zbiornika i doszło do wycieku wody. Latami rwąca woda jeziora Skaliskiego wyrzeźbiła przełomy Węgorapy i jednocześnie wylała się niemal całkowicie. Po jeziorze Skaliskim pozostała Niecka Skaliska i dolina rzeki Gołdapy i Węgorapy. Wody jeziora pozostały jedynie w obniżeniach terenu i tam wykształciły się przez kolejne tysiące lat wspaniałe torfowiska rozpościerające się na setkach hektarów. Powolne odkładanie masy obumarłych roślin powoduje przyrost torfu po około 1 mm rocznie i powolne zapełnianie niecki torfem. Tysiące lat odkładania się szczątków roślinnych w wodach pradawnego jeziora stwarza na tyle dogodne warunki, aby zaczęły tam rosnać drzewa. Początkowo są to sosny, najodporniejsze drzewo na niedogodności siedliskowe w naszej szerokości geograficznej. Sosny w borze bagiennym są bardzo małe, wręcz karłowate, co wynika z braku dostatecznej ilości składników odżywczych. W borze bagiennym rosną charakterystyczne rośliny łatwe do rozpoznania nawet przez osobę niebędącą botanikiem. Na uwagę zasługuje dywan mchów torfowców, które nawet przy najsuchszym lecie magazynują tak duże ilości wody, że można ją z nich wycisnąć. Drugim charakterystycznym elementem roślinności jest wonne bagno zwyczajne używane dawniej do walki z molami w szafie. Z upływem setek lat odkładający się coraz wyższy poziom torfu stabilizuje podłoże ponad poziomem wód na tyle, że umożliwia to wkroczenie świerków. Następuje zupełne odmienienie oblicza lasu. Z karłowatych sosen powstaje las bardzo gęsty, z wieloma wywróconymi drzewami utrudniającym poruszanie się w nim nawet zwierzętom. Lasy te zamieszkują wilki i rysie oraz liczna populacja bobrów.

Ostoja Borecka

Ostoja siedliskowa pokrywająca 25340,14 ha. Stwierdzono tu występowanie 11 typów siedlisk przyrodniczych, z czego grąd subkontynentalny zajmuje około 17700 ha ostoi. Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe zajmują prawie 1000 ha. W Ostoi Boreckiej żyje na wolności od 50 do 70 żubrów.

Lasy grądowe Puszczy Boreckiej dorównują swą wartością przyrodniczą lasom Puszczy Białowieskiej. Różnią się natomiast rzeźbą terenu. Obniżenia to zazwyczaj niecki wypełnione bagienną ciemną wodą lub żyzne siedliska łąkowe występujące w dolinach mniejszych lub większych strug i rzek. Do dziś przetrwały fragmenty lasu o charakterze zbliżonym do naturalnego, prawie nietkniętych przez drwala i leśnika. Wiekowe graby, klony, lipy, wiązy i dęby porośnięte są warstwą mchów, porostów i grzybów tworzących atmosferę pradawnej puszczy. Na wielu drzewach występuje skrajnie nieliczny porost granicznik płucnik. Dawniej stosowano go w medycynie ludowej, jako lekarstwo na choroby płucne stąd jego nazwa. Jego występowanie ograniczone jest do terenów o najczystszy powietrzu. W okresie niskiej wilgotności potrafi on wysuszyć się do tego stopnia, że nawet niewielkie ilości szkodliwych substancji pochłanianych z powietrza lub z deszczu osiągają tak duże stężenia, że zabijają wrażliwe porosty. Z tego powodu występowanie granicznika płucnika ograniczone jest do kilku miejsc w Polsce północno-wschodniej, wschodniej i górach na południowym-wschodzie gdzie przemysł praktycznie nie ma wpływu na stan przyrody, a powietrze jest najczystsze. Lasy Ostoi Boreckiej ze swoimi starymi drzewami są jedną z głównych ostoi tego cennego porostu – gatunku typowego dla lasów pierwotnych.

Innym elementem przyrody puszczańskiej i zarazem niekwestionowanym panem tych terenów jest żubr. Zwierzę w zupełnie ostatnim momencie uratowane od zagłady dziś zasiedla boreckie ostępy tworząc zimowe stada liczące kilkadziesiąt osobników. Spotkanie z żubrem dziko żyjącym na wolności każdemu człowiekowi odbiera pychę i dumę pana świata i daje w zamian poczucie,

że nasz los w tej chwili raczej zależy od humoru tego wielkiego zwierza. Żubr samiec waży przeciętnie 700 kg i ma wysokość około 170 cm. Samice są mniejsze i ważą 450 kg i mierzą 150 cm. Ich dietę stanowią głównie trawy i rośliny zielne, których w ciągu doby muszą zjeść około 50 kg. W okresie rozrodu żubry tworzą niewielkie stada rodzinne, zaś zimą zbierają się w duże grupy ułatwiające im obronę przed drapieżnikami.

Puszcza Borecka

Ostoja ptasia pokrywająca 18962,76 ha Puszczy Boreckiej i terenów okolicznych w tym jezior. Występuje tu przynajmniej 25 rzadkich gatunków ptaków.

Ostoja ta jedynie niewielkimi fragmentami wchodzi na obszar powiatu gołdapskiego. Jednym z gatunków ptaków, dla którego Puszcza Borecka to ważne miejsce gniazdowania jest orlik krzykliwy. Ptak ten gniazduje na drzewach rosnących w miejscach spokojnych i mało dostępnych, a żeruje na terenach otwartych. Jego pokarm stanowią niewielkie zwierzęta: myszy, jaszczurki, żaby czasem pisklęta drobnych ptaków. W dużym stopniu uzależniony jest od gospodarki rolnej. Tam gdzie stosuje się tradycyjne metody rolnictwa opartego na wypasie krów i różnorodności upraw z zachowaniem naturalnych elementów krajobrazu jak oczka wodne, kępy krzewów i samotne, drzewa orliki krzykliwe znajdują odpowiednie warunki do życia. Takie tereny oferują tereny powiatu gołdapskiego przylegające do Puszczy Boreckiej.

Gatunki chronione roślin i zwierząt charakterystyczne dla terenu powiatu gołdapskiego.

Bąk zwyczajny

Gatunek dużego wędrownego ptaka wodnego z rodziny czaplowatych. Brązowy, z ciemnymi i jasnymi plamkami, co zapewnia mu doskonałą kamuflaż w trzcinach. Gdy jest zaniepokojony, przybiera charakterystyczną pozę z szyją pionowo wyciągniętą ku górze, co ma go jeszcze lepiej maskować w trzcinie. Wydaje charakterystyczne buczenie, które bardziej przypomina ryk wołu niż ptaka. Rzadko lata, ale jeśli wznosi się w powietrze to cicho jak sowa, z szyją wygiętą w literę S oraz szerokimi i zaokrąglonymi skrzydłami.

Bielik zwyczajny

Gatunek dużego ptaka drapieżnego z rodziny jastrzębiowatych. Największy ptak szponiasty północnej Europy. Charakterystyczna sylwetka charakteryzuje się masywnością oraz długimi i szerokimi skrzydłami o prostych, równoległych brzegach. Grzbiet i brzuch ciemnobrunatne. U dorosłych ptaków głowa i szyja jasnobezowa. Ogon krótki, układający się w wachlarz, klinowaty, śnieżnobiały. Nogi żółte i mocne, zakończone silnymi szponami.

Bocian biały

Gatunek dużego ptaka brodzącego z rodziny bocianów. Jego upierzenie jest głównie białe, z czarnymi piórami na skrzydłach. Dorosłe ptaki mają długie czerwone nogi oraz długie spiczasto zakończone czerwone dzioby i mierzą średnio 100–115 cm od czubka dzioba do końca ogona, ze skrzydłami o rozpiętości 155–215 cm. Bocian biały podejmuje co roku dalekie wędrówki, zimując w Afryce. Będąc mięsożercą, bocian biały zjada szereg zwierząt, w tym owady, ryby, płazy, gady, małe ssaki i małe ptaki. Większość ze swojego pożywienia znajduje na podłożu, wśród niskiej roślinności oraz w płytkich wodach.

Bocian czarny

Gatunek dużego ptaka brodzącego z rodziny bocianów. Podobnie jak bocian biały zimuje w Afryce, ale także w Azji. Upierzenie czarne z metalicznym, zielonkawym i purpurowym połyskiem. Brzuch, pokrywy podogonowe i pierś białe. Dorosłe ptaki mają dziób, skórę wokół oczu i nogi czerwone. Wielkość porównywalna z bocianem białym. Unika sąsiedztwa siedzib ludzkich, jest ptakiem bardzo płochliwym i rzadziej klekoce. Gniazdo zakłada na wysokim drzewie, przeważnie liściastym, w pobliżu rozlewiska wodnego lub bagna, czasem na niedostępnym siedlisku, w głębi drzewostanu.

Bóbr europejski

Gatunek największego ziemnowodnego gryzonia występującego w Polsce. Może przebywać pod wodą bez przerwy nawet do 15 minut. Dzięki wyjątkowo silnym siekaczom bobry potrafią ściąć bardzo grube drzewa, o średnicy nawet do 1 m. Posiada chwytne przednie łapy, zaś tylne łapy są masywne i silne, zakończone palcami połączonymi błoną pławną. Małe oczy wyposażone są w trzecią, przezroczystą powiekę, która zapewnia ochronę podczas nurkowania. Ogon jest duży, spłaszczony, pokryty zrogowaciałą łuską, spomiędzy której wyrastają rzadkie włosy. Pozwala on na sterowanie podczas pływania i stanowi naturalną podporę podczas pobytu na lądzie. Stanowi także naturalny magazyn tłuszczu. Bóbr europejski jest roślinożercą. Bobry wykazują rzadko spotykane wśród zwierząt zdolności do wznoszenia budowli. Budowane tamy i kanały zapewniają stały poziom wód, zapewniają stałość schronienia. Populacje zamieszkujące tereny nizinne budują żeremia – domki.

Czerwończyk nieparek

Motyl dzienny z rodziny modraszgowatych. Spotykany na wilgotnych łąkach, moczarach, w lasach łąkowych. Jest aktywny zwłaszcza przy ciepłej pogodzie. Skrzydła czerwone z odcieniem złocistym oraz czarnymi obrzeżeniami o rozpiętości 35-40 mm.

Dzięcioł białogrzbiety

Gatunek średniej wielkości osiadłego ptaka z rodziny dzięciołowatych. Samiec ma białe czoło z czerwonym nalotem i czerwoną czapeczkę, samica białe czoło i czarną czapeczkę. Obie płci mają górną część grzbietu czarną, dolną zaś białą. Skrzydła czarne z białymi poprzecznymi pręgami. Czarny ogon ze skrajnymi sterówkami biało-czarnymi. Jest bardzo rzadki. Żyje w starych drzewostanach obfitujących w martwe i próchniejące drzewa, a takich drzewostanów w Polsce jest niewiele.

Dzięcioł czarny

Największy dzięcioł Europy. Jednolicie czarne samce są nieco większe od samic, posiadają także charakterystyczną, czerwoną „czapeczkę” od czoła do karku. Ubarwienie czarne, z połyskiem na grzbiecie, a od spodu matowe. Na brzuchu może być ciemnoszary. Charakterystyczne, czarne ubarwienie, oraz duże (jak na dzięcioła) rozmiary, czynią dzięcioła czarnego łatwo rozpoznawalnym.

Dzięcioł zielonosiwy

W Polsce nieliczny ptak lęgowy. W upierzeniu dominuje szara i zielona barwa, co rzadkie u dzięciołów. Dzięcioł zielonosiwy prowadzi skryty tryb życia. Aktywny jest w dzień. Zwykle jest ptakiem samotnie żyjącym, tylko w okresie lęgowym łączy się w pary.

Głowacz białopłetwy

Gatunek drapieżnej, słodkowodnej ryby. Osiąga 10-15 cm długości. Ciało krępe, lekko grzbietobrzusznie spłaszczone, zwężające się ku tyłowi, nagie (bez łusek). Szeroka, duża głowa z dużym otworem gębowym w położeniu końcowym oraz wysoko osadzonymi oczami. Dwie płetwy grzbietowe, druga większa i dłuższa, szerokie płetwy piersiowe. Pęcherz pławny szczątkowy, przez co porusza się wyłącznie skokami. Żeruje o zmierzchu. Żywi się głównie owadami i skorupiakami. Zdobycz wyszukuje w szczelinach między kamieniami. Jego obecność wskazuje na dobrą jakość wody.

Koza pospolita

Ryba osiągająca przeciętnie ok. 10 cm, maksymalnie 13,5 cm długości. Wydłużone ciało. Posiada obronne, ruchome kolce w okolicy oka. Łuski bardzo drobne. Krawędź płetwy ogonowej lekko zaokrąglona. Mały otwór gębowy w położeniu dolnym, otoczony sześcioma wąsami. Pęcherz pławny szczątkowy, aby podpląć pod powierzchnię wody koza musi wykonywać węzowate ruchy. Żywi się bezkręgowcami dennymi (larwy owadów, mięczaki, robaki itp.).

Kumak nizinny

Jest to płaz o drobnej budowie ciała, wyglądem zewnętrznym bardziej przypomina miniaturową ropuchę, niż żabę. Głowę ma płaską, małą, pysk zakończony okrągło, całe ciało silnie spłaszczone. Grzbiet ciała ubarwiony na kolor brązowo-oliwkowy lub szary. Charakterystyczne u kumaków nizinnych jest ubarwienie brzucha. U kumaka nizinnego brzuch ciała pokryty jest jaskrawymi czerwonymi lub pomarańczowymi plamami o charakterystycznym kształcie, na mniej lub bardziej popielatym tle. Ma źrenicę w kształcie serduszka. Skóra kumaka, nawet przy niewielkim podrażnieniu wydziela gęsty, pieniący się śluz. Jad w nim zawarty jest trujący dla zwierząt i człowieka, a nawet dla samego kumaka.

Mopek

Gatunek ssaka z rzędu nietoperzy. Ciało pokryte długim jedwabistym futerkiem. Grzbiet ciała ma kolor od ciemnobrązowego do prawie czarnego, brzuch ciała jest jaśniejszy. Krótkie uszy zrosnięte nasadami nad czołem, pyszczyk płaski. Związany z terenami leśnymi. Latem kryje się najczęściej w szczelinach pni drzew, pod odstającą korą, jak również w kryjówkach sztucznych, np. szczelinach w ścianach i dachach budynków, za okiennicami, a nawet w mostach. Zimuje w chłodnych podziemiach, zwłaszcza dużych fortyfikacjach ceglanych i betonowych, tunelach dawnych kopalń

i obiektach przemysłowych, piwnicach, nielicznie również w jaskiniach, wyjątkowo w dziuplach drzew. Jego podstawowym pokarmem są drobne motyle nocne, które chwytają w locie, w pobliżu koron drzew. Na łowy wylatuje wieczorem, dość wcześnie. Nie poluje jednak całą noc, część nocy spędza w ukryciu, by przed świtem ponownie wylecieć na łowy. W czasie lotu w ciemności posługuje się echolokacją, wysyłając i odbierając odbite od przeszkody, niesłyszalne dla człowieka ultradźwięki. Również za pomocą ultradźwięków lokalizuje owady. W październiku lub w listopadzie (gdy jesień jest długa i ciepła) zapada w sen zimowy, który trwa do marca lub kwietnia.

Ryś

Gatunek lądowego ssaka drapieżnego z rodziny kotowatych. Ryś jest też jednym z największych drapieżników Europy. Osiąga długość ciała ok. 100 – 150 cm (najczęściej do 130 cm) i wysokość ok. 50 – 75 cm. Ma okrągłą głowę, krępe ciało osadzone na długich, silnych łapach i palce zakończone wysuwalnymi pazurami. U większości (ale nie u wszystkich) osobników włosy na szyi i spodzie głowy tworzą charakterystyczną kryzę i bokobrody. Futro rysia ma doskonałe właściwości izolujące i zbudowane jest z 3 rodzajów włosów: przewodnich, ościstych i puchowych. Stojące uszy są zakończone charakterystycznym pędzelkiem sztywnych, czarnych włosów, które pełnią ważną funkcję: skupiają fale dźwiękowe i doprowadzają je do uszu rysia tak, że ten lepiej słyszy. Ogon jest krótki, ciemniejszy na czubku. Ryś ma dobrze rozwinięte zmysły wzroku i słuchu. Sprawnie wspina się po drzewach, dobrze skacze. Nie jest za to dobrym biegaczem, szybko się męczy. Poza okresem godowym rysie prowadzą samotniczy tryb życia. Polują przede wszystkim w nocy, dzień zaś spędzają głównie na wypoczywaniu w kryjówce.

Traszka grzebieniasta

Gatunek płaza ogoniastego z rodziny salamandrowatych. Może prowadzić wodny lub lądowy tryb życia. Zasiedla różnorodne siedliska, zwłaszcza niezarybione zbiorniki czystej wody stojącej o gęstej roślinności, a także pobliskie lasy. Rozmnaża się w wodzie. Polska nazwa zwierzęcia pochodzi od grzebienia noszonego przez samca w porze godowej. Posiada smukłe, masywne i walcowate ciało, szeroką, płaskawą głowę, zaokrąglony pysk, głęboko wciętą paszczę, otwory nosowe umieszczone na samym końcu nozdrzy. Zarówno szczeka, jak i żuchwa są uzębione, przy czym zęby podniebienne układają się w dwa równoległe rzędy. Traszki są płazami ogoniastymi, wiosną odbywającymi podwodne tańce godowe.

Wilk

Gatunek drapieżnego ssaka z rodziny psowatych. Gatunek o skłonnościach terytorialnych. Stada wilków liczą do 20 osobników, zwykle jednak są znacznie mniej liczne, będąc grupą rodzinną składającą się z pary rodzicielskiej, młodych i ewentualnie części wilków z poprzedniego miotu.

Włochatka zwyczajna, sowa włochata

Gatunek średniego ptaka drapieżnego z rodziny puszczykowatych. Mała sowa o zaokrąglonej sylwetce, dużej głowie i krótkim ogonie. Grzbiet oraz głowa brązowe, z brudnobiałymi, perlłowatymi plamkami, które są większe na grzbiecie. Spód ciała biały z nieregularnymi rzędami szarobrązowych, podłużnych, rozmytych plam. Skrzydła i ogon brązowe z jasnymi plamkami. Nogi od skoku obficie białe opierzone aż po pazury. To wyspecjalizowane dziuplaki. Lęgną się w opuszczonej dziupli starego drzewa dzięcioła czarnego lub rzadziej w większych budkach lęgowych. Nie buduje nigdy gniazd. Głównym pożywieniem są gryzonie, drobne ptaki do wielkości drozdów i owady.

Wydra

Gatunek niewielkiego drapieżnego ssaka z rodziny łasicowatych. Związana jest ze środowiskiem wodnym. Spotkać ją można nad brzegami rzek, potoków, stawów i jezior. Buduje na ich brzegu nory, wejście do których znajduje się pod powierzchnią wody. Oprócz tego otworu wejściowego, nory wydry posiadają jeszcze otwory wentylacyjne, znajdujące się pod korzeniami drzew. Długość ciała: 70 – 90 cm, ogona 35 – 60 cm, masa ciała – około 10 kg. Górna część ciała ubarwiona na brunatno, spód ciała dużo jaśniejszy. Doskonale pływa. Główny jej pokarm stanowią ryby, ale uzupełnia pożywienie także gryzoniami, ptakami wodnymi i błotnymi. Na polowania wychodzi nocą. Od wody oddala się bardzo niechętnie.

Zalotka większa

Gatunek ważki z rodziny wałkowatych. Najchętniej zasiedla obszary torfowiskowe, ale chętnie przebywa również w innych środowiskach o podobnym charakterze: leśnych jeziorkach i bagnach, byle wody te były czyste. Największym zagrożeniem dla tych ważek jest eksploatacja torfowisk i wycinka drzew wokół leśnych zbiorników, prowadząca w końcu do ich wysuszenia. Osobniki dorosłe żywią się owadami, a larwy drobnymi bezkręgowcami wodnymi. Na odwłoku samców występuje wyraźna żółta plama.

Zimorodek zwyczajny

Ten niewielki ptak bywa zwany klejnotem ze względu na piękne, barwne, jakby egzotyczne upierzenie. Zarówno samiec jak i samica imponują przepychem barw. Głowa i grzbiet są metalicznie niebieskie, a w słońcu szmaragdowe. Środek grzbietu i sterówki błękitne, boki głowy i spód ciała rdzawe. Gardło i policzki mają czysto białą barwę, długi dziób jest czarny, a nogi czerwone. Ciało ma długość 17 cm, a rozpiętość skrzydeł ok. 27 cm. Zimorodek zamieszkuje urwiste brzegi nad czystymi wodami (chętniej bieżącymi), bogate w zwisające gałęzie i korzenie, które wykorzystuje jako stanowiska obserwacyjne. Zimorodek odżywia się głównie małymi rybkami, po które rzuca się pod wodę głową w dół. Wypływa wiosłując skrzydłami i ze zdobyczą w dziobie wraca na miejsce czatowania.

Żuraw zwyczajny

Jest to wysoki, długonogi ptak o popielatoszarym upierzeniu, z czarną szyją i przodem głowy, białą smugą zaczynającą się od oka i przechodzącą na kark oraz czerwoną czapeczką na potylicy. Żuraw żyje na śródleśnych bagnach porośniętych olchami lub wierzbami, bagiennych łąkach, torfowiskach, terenach uprawnych w pobliżu wilgotnych lasów. Lot w kluczu ma za zadanie ułatwić pokonanie długich dystansów - każdy ptak lecący za poprzednim napotyka na zmniejszony opór powietrza, ponieważ przewodzenie szykowi jest bardzo męczące, co jakiś czas pierwszy ptak przelatuje na koniec klucza, a inny przejmuje jego rolę. Pożywienie tych ptaków stanowią jagody, zboża, zielone części roślin oraz owady, mięczaki i drobne kręgowce.

Parzydło leśne

Roślina o wysokości dochodzącej do 2 m. Ozdobą rośliny są pierzaste, ciemnozielone liście o kształcie jajowatym lub szeroko – jajowatym. Parzydło obsypane jest białymi i kremowo-białymi drobnymi kwiatkami od czerwca do lipca.

Pliszka żółta

Jej smukłą sylwetkę możemy czasem dostrzec na łące, po której biega szybkim truchtem, po mistrzowsku uwijając się pomiędzy nogami bydła. Zdarza się, że na krótko przysiada na grzbiecie krowy. Częściej jednak można ją zobaczyć na dużym kamieniu lub kołku, gdzie siedzi w chwili odpoczynku, w charakterystyczny sposób poruszając głową i kiwając długim ogonem. Pliszka żółta odżywia się głównie muchami i innymi małymi owadami.

Tojad mocny

Bylina, kwitnąca od czerwca do sierpnia. Zapyłany jest wyłącznie przez trzmiele. **Roślina bardzo silnie trująca**, jedna z najsilniej trujących roślin krajowych. Trująca jest cała roślina, a najbardziej korzenie i nasiona. Trucizna może wnikać również przez skórę.

Pióropusznik strusi

Paproć wieloletnia. Dorasta do 1,5 m wysokości i 1 m szerokości. Ma krótkie kłacze, z którego wyrastają podwójnie pierzaste, soczyste zielone liście płonne (czyli bez zarodników) zwężające się ku dołowi, o bardzo krótkim ogonku liściowym, układające się w głęboki lejek. Ciekawostka: Zarodniki znajdują się na osobnych liściach przypominających strusie pióra.

Turzyca skąpokwiatowa

Gatunek rośliny z rodziny ciborowatych. Bylina kwitnąca od maja do czerwca. Rośnie na wilgotnych wrzosowiskach, torfowiskach przejściowych i wysokich. Występuje na kwaśnych, ubogich glebach torfowych.

Rosiczka długolistna

Gatunek rośliny należący do rodziny rosiczkowatych. Roślina owadożerna. Na gruczołach jej liści powstaje lepka substancja wabiąca owady, przypominająca rosę. Rośnie głównie na torfowiskach, przystosowana do życia w siedliskach bardzo ubogich w azot.

Jarząb szwedzki

Małe lub średniej wielkości drzewo, zaliczane do rodziny różowatych, dochodzące do 20 m wysokości. Korona jego przybiera kształt jajowaty. Liście ma sztywne, pojedyncze, przybierające kształt eliptyczny lub jajowaty, osiągające do 10 cm długości. Dolna strona liścia pokryta jest gęstym, szarofilcowatym owłosieniem. Z wierzchu w ciągu lata są intensywnie zielone, jesienią zaś szkarłatnoczerwone. Owoce jarzębu szwedzkiego osiągają średnicę 15 mm, są kuliste, pomarańczowo-czerwonawe, zebrane w duże baldachogrona. Ciekawostka - w Polsce w stanie dzikim występuje tylko na Pomorzu. Drzewa rosnące w naszym powiecie zostały posadzone przez człowieka ze względu na duże walory dekoracyjne.

Manna litewska

Rodzaj roślin należący do rodziny wiechlinowatych, wpisany do Czerwonej Księgi jako gatunek krytycznie zagrożony wyginięciem. Gatunek ten jest związany niemal wyłącznie z eurosyberyjską strefą tajgi. Obecnie jedyne potwierdzone stanowiska tego gatunku w naszym kraju znajdują się w Puszczy Rominckiej na terenie rezerwatu Czarnówko.
